

7. *istarski povijesni biennale*. Religio, fides, superstitiones...: o vjerovanjima i pobožnosti na jadranskom prostoru, ur. **Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić-Vekić**. Poreč: Zavičajni muzej Poreštine - Museo del territorio parentino; Pula: Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli; Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2017, 285 str.

Istarski povijesni biennale cijenjeni je međunarodni skup koji već niz godina okuplja znanstvenike oko tema koje su neopravdano bile zapostavljene u znanstvenim istraživanjima. Sedmi zbornik po redu potvrđuje uspješnost tog etabliranog koncepta. Četverojezični zbornik sadrži 18 znanstvenih radova koji s različitih aspekata, uz primjenu prikladne znanstvene metodologije, obrađuju široko zadanu temu vjerovanja i pobožnosti na jadranskom prostoru. Tako Ivan Jurković, u radu naslovljenom “*Dostojno jest da mi za grih zla patimo - osmanska osvajanja hrvatskih zemalja kao Božja pokora?*”, na temelju pisanih svjedočanstava hrvatske intelektualne elite 16. stoljeća, od Marka Marulića do Nikole Šubića Zrinskog, razmatra pitanja odnosa osobne i skupne krivnje, grijeha i pokore. Rino Cigui, u tekstu pod naslovom *Religione e malattia*, širokim potezima opisuje odnos religije i bolesti u shvaćanjima čovjeka srednjeg vijeka. Klara Buršić-Matijašić najprije detaljno opisuje, a zatim nastoji dokučiti funkcije prapovijesnog artefakta, kolutića od kosti ukrašenog simbolima, pronađenoga na lokalitetu Kringa u Istri. Zanimljiv ilustrirani tekst naslovljen je “Zagonetni kolutić iz Kringe”. Josip Banić donosi novu transkripciju s engleskim prijevodom za istarsku povijest iznimno važne darovnice kneza Ulriha II. akvilejskom patrijarhu iz 1102. godine. U radu pod naslovom *Donationes pro remedio animae as Total Social Facts: A Case Study from the 12th Century Margraviate of Istria* autor propituje političku pozadinu ove darovnice, stavljajući je u kontekst sukoba oko investiture. Na temelju oporuka i drugih izvora bogatog srednjovjekovnog arhiva u Piranu, Darja Mihelič istražuje svjetovnu stranu piranskog župnika iz kasnog 13. stoljeća. Autoričin rad, naslovljen *Profano življenje piranskega župnika Janeza (zadnji desetletji 13. stoletja)*, značajan je prilog boljem razumijevanju svakodnevice duhovnika u predtridentskom razdoblju. Koristeći oporuke i druge brojne izvore, Zoran Ladić analizira povijesni razvoj i obilježja tzv. socijalnog i laičkog kršćanstva, srednjovjekovnog oblika religioznosti koji se na području istočnog Jadrana zadržao sve do kraja Tridentskog koncila. U radu pod naslovom “Religioznost kao pokretač društvenih i intimnih promjena u srednjem vijeku - Primjer dominacije ‘socijalnog i laičkog kršćanstva’ u urbanim društvima istočnojadranske obale”, kao osnovni preduvjet promjena autor ističe renesansu 12. stoljeća,

obilježenu obnovom komunikacija, rastom broja stanovnika i bujanjem urbanih centara. Gaetano Benčić istražuje povijesnu pozadinu nastanka kulta svetaca zaštitnika Poreča, Pule, Novigrada, Kopra i Rovinja. U radu pod naslovom *Culto dei santi patroni e costruzione dell'identità delle città costiere istriane nel medioevo (X-XIV sec.)* autor nudi polazišta za raspravu o ulozi svetaca, odnosno načina i trenutka njihova ustoličenja kao zaštitnika pojedinih gradova, u oblikovanju identiteta istarskih srednjovjekovnih priobalnih urbanih središta. Članak će nesumnjivo potaknuti daljnja komparativna istraživanja. Iznimnu vrijednost kanonskih vizitacija kao povijesnog izvora potvrdio je autorski dvojac Tea Perinčić i Kristina Stojić na primjeru vizitacije biskupa Agostina Valiera, kojega je papa Grgur XIII. 1578. odredio za vizitatora istočnojadranskih biskupija pod mletačkom upravom. U članku naslovljenom "Vjernici i svećenici u nalazima Valierove vizitacije istočnojadranskih biskupija 1579-80." autorice posebnu pozornost stavljaju na disciplinske procese protiv svećenika. Na metodološki sličan način autorica Giovanna Paolin, u tekstu pod naslovom *Alcune note intorno alla visita pastorale di Giovanni Lippomano, vescovo di Parenzo (1600)*, analizira pastoralni rad biskupa Lippomana, s posebnim naglaskom na biskupov stav prema devijantnom ponašanju. Marija Mogorović Crljenko, na temelju iskaza svjedoka u bračnim procesima s porečkog područja, istražuje religioznost u svakodnevici prve polovice 17. stoljeća. U tekstu pod naslovom "Pobožnost i praznovjerja u bračnim sporovima Porečke biskupije u prvoj polovici 17. st." autorica propituje razinu poštivanja crkvenih normi, kao i različita praznovjerja vezana uz ženidbene običaje. Zdenka Bonin, u radu naslovljenom *Samostani v Kopru v obdobju Beneške Republike in sedanja raba njihovih poslopj*, prati utemeljenje i različite transformacije koje su doživjeli samostani na koparskom području. Tekst je popraćen brojnim ilustracijama i značajan je prilog urbanoj povijesti Kopra. U studiji Elvisa Orbanića "Vjerske procesije u austrijskoj Istri druge polovine 18. st. Od barokne raskoši do jozefinskih redukcija" razmatra se transformacija procesija kao posebnog oblika kolektivnog izričaja pobožnosti pod utjecajem različitih čimbenika, s naglaskom na brojnost ophodnji i geografiju kretanja. Autor je umješno koristio različite izvore kao što su vizitacijski spisi, upisnici vladarskih naredbi i zaključci biskupijskih sinoda. Amir Muzur, u članku naslovljenom "Istarski sveci - zaštitnici od bolesti: povijesnomedicinski pogled s osobitim osvrtom na kult svetog Roka i njegove tragove u Voloskom i Klani", pokazuje kako se proučavanju širenja štovanja drugog po učestalosti titulara istarskih crkava, Sv. Roka, može uspješno pristupiti i iz perspektive povjesničara medicine. Danijela Doblanović

Šuran, na uzorku nekoliko župa raspoređenih u austrijskom i mletačkom dijelu Istre, analizira učestalost osobnih imena, povezujući ih s jedne strane sa svetačkim kalendarom, a s druge s lokalnim kultom svetaca, odnosno brojnošću kipova i oltara posvećenih pojedinim svecima. Autoričin rad pod naslovom “Osobna imena u Istri od druge polovice 15. do kraja 19. stoljeća” primjer je kako se klasični pristup proučavanju matičnih knjiga može obogatiti osloncem na materijalne izvore koji su rijetko u žarištu istraživanja povjesničara, a daleko češće povjesničara umjetnosti. Rad je prikladno popraćen tablicama. U tekstu *Le confraternite istriane tra religiosità ed economia* Denis Visintin u širokim potezima opisuje razvoj istarskih bratovština od prvih spomena u 11. stoljeću pa do kraja 19. stoljeća. U tekstu naslovljenom “Duhovni svijet i svakodnevica u biskupskim vizitacijama Rovinjštine u XVIII. stoljeću” Marko Jelenić, na temelju primjedbi biskupa koje fokus njegova pastoralnog djelovanja s čarobnjaštva skreću na pitanja poznavanja vjerskih istina i moralne discipline vjernika, razmatra promjene u svakodnevici stanovnika Rovinja i okolice. U radu pod naslovom *Župnijski ubožni inštituti kot začetki sistemske oskrbe revnih* Dragica Čeč, na temelju brojnih izvora, pomno analizira transformacije skrbi za siromahe na području Pazinske knežije pod utjecajem apsolutizma. Mihovil Dabo istražuje pastoralno djelovanje biskupa Jurja Dobrile, bez kojega se ne mogu razumjeti biskupova nastojanja na drugim poljima. Na temelju različitih biskupovih zapisa, iz kojih se može zaključiti da je Dobrila odlično poznao vjerske prilike i potrebe u biskupiji, Mihovil Dabo uočava šire društvene okolnosti Dobrilina rada i ujedno upućuje na značajan izvor podataka o svakodnevici, posebno seoskog stanovništva. Rad naslovljen “ ‘Po tom se vidi, da su Istrani najmanje pobožni’: vjerski život i duhovne potrebe puka u očima biskupa Dobrile” nesumnjivo će potaknuti slična istraživanja na širem jadranskom prostoru. Znanstvena javnost je primarna ciljna skupina ovog djela. Međutim, zbog zanimljivosti teme i prikladnog stila pisanja, zbornik će biti pristupačan i široj čitateljskoj publici. Posebno je vrijedna isticanja mogućnost da se zbornik koristi kao dobrodošla literatura za različite programe izobrazbe budućih povjesničara.

Rina Kralj-Brassard